

हतुवागढी राजपत्र

हतुवागढी गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड : ७

सङ्ख्या : ३

मिति : २०८०/०३/१०

भाग-१

हतुवागढी गाउँपालिका

हतुवागढी गाउँपालिकाको गाउँसभाले तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको बेहोरा अनुरोध छ ।

गाउँ सभाबाट स्वीकृत मिति: २०८०/०३/१०

“समतामुलक समाज र समुन्नत हतुवागढी:

कृषि, उद्यम, पर्यटन पूर्वाधार र प्रविधि”

हतुवागढी गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम-२०८०।०८१

गाउँसभाका उपाध्यक्ष लगायत सम्पूर्ण सदस्यज्यूहरू,

नेपालको संविधान, २०७२ ले व्यवस्था गरेको संघीयतामा प्रवेश गरेपछिको स्थानीय तहको ऐतिहासिक दोस्रो कार्यकालको लागि २०७९ बैशाख ३० गते निर्वाचन सम्पन्न पश्चात पहिलो एक वर्षको अवधि व्यतित गरी गाउँसभाको १३ औं अधिवेशनमा उपस्थित छौं। वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका क्रममा गाउँपालिकालाई विभिन्न सुझाव दिनु हुने सम्पूर्ण आमादाजुभाई, बुवा, तर्फबाट धन्यवाद तथा दिदी बहिनीहरू लगायत सहजकर्ताहरूलाई हार्दिक आभार सहित हामी सबैको राजनीतिक अग्रगमन र लोकतन्त्रको, व्यक्त गर्दछु। यस अवसरमा नेपालको प्रजातान्त्रिक आन्दोलन सवलीकरणको क्रममा भएका ऐतिहासिक आन्दोलनहरूमा आफ्नो जीवन उत्सर्ग गर्नु हुने सम्पूर्ण शहिदहरूप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु।

२०६२-६३ को ऐतिहासिक जनआन्दोलनको उपलब्धीलाई संस्थागत गर्न जनताबाट निर्वाचित प्रतिनिधिले बनाएको नेपालको संविधान, २०७२ मा व्यवस्था भए बमोजिम केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तहको नयाँ संरचनामा ७५३ स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार र केन्द्र सरकारको गठन भई स्थानीय तहका सदस्यहरूको निर्वाचन, २०७९ सम्पन्न भई उक्त निर्वाचनमा निर्वाचित भएपछिको पहिलो वर्षको नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनपश्चात दोस्रो वर्षको नीति कार्यक्रम प्रस्तुत भइरहेको छ। यस हतुवागढी गाउँपालिकाको योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई पुर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्न तथा नयाँ सोच तथा विचारका साथ आगामी आ .व. २०८०- ०८१ को लागि वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेट तर्जुमाको प्रक्रियामा उपस्थित छौं।

हतुवागढी गाउँपालिकाको गाउँसभाको तेह्रौं अधिवेशनमा उपस्थित सम्पूर्ण सदस्यहरूमा गाउँपालिका तथा मेरो व्यक्तिगत तर्फबाट हार्दिक स्वागत अभिवादन गर्न चाहन्छु।

क) गाउँपालिकाको विद्यमान सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक परिवेश:

आज आ .व.२०८००८१- को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गरिरहँदा कतिपय विधिगत तथा नीतिगत रुपमा संघीयता र स्थानीय शासनको प्रयोगको संक्रमणकालिन चरणहरू पार गर्दै नयाँ अध्यायमा प्रवेश गरेका छौं। जनताको अपेक्षा धेरै हुनु स्वभाविक हो, हामीले परिकल्पना गरेको,

सोचेको, थालेको महत्वपूर्ण कामहरूलाई पुर्ण कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता रहेको छ। विश्वव्यापीरूपमा फैलिएको कोभिडमहामारी १९-बाट थलिएर माथि उठ्न लागेको अर्थतन्त्र पुनः युक्तेन युद्ध र सोबाट विश्व आपूर्ति श्रृंखलामा आएको संकुचनले नेपाललाई समेत प्रभाव पारेको छ। यसबाट संघीय सरकारको राजस्व परिचालनमा प्रभाव पर्न गै स्थानीय तहले पाउनु पर्ने वित्तीय हस्तारणमा नकारात्मक असर पुगेको छ जसले गर्दा गाउँपालिकाले राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुनुपर्ने रकम करिब ६० प्रतिशतमात्र प्राप्त भएको तथा समानीकरण अनुदान तर्फ अन्तिम किस्ताको ५० प्रतिशत रकम प्राप्त नभएकोले स्रोत अभावले संचालित योजनाहरू अपुरो हुने तथा निर्माण सम्पन्न गराउन नसकिने तथा भौतिक निर्माणका कार्यहरू अवस्था विद्यमान रहेको छ।

नेपालले जनसांख्यिक लाभ लिदै अल्प विकसित मुलुकबाट विकासशील मुलुकको श्रेणीमा उक्लिनै लाग्दा हरेक दिन २ देखि ३ हजार युवाहरू रोजगारीको खोजीमा नेपाल छोडेर विदेशिनु पर्ने अवस्थाले हामी सबैलाई गम्भीर बनाएकोछ। आन्तरिक र बाह्य बसाइ सराईका कारण नेपालका पहाडी बस्ती तथा गाउँघरहरू सुनसान बस्तीका रूपमा रूपान्तरित हुन पुग्दै गर्दा हतुवागढी गाउँपालिकाबा तराई तथा शहरी क्षेत्रमा बसाईसराईको बढ्दो क्रमले जनसंख्या अघिल्लो जनगणनाभन्दा करिब ४००० कम भएको छ। उब्जाउ खेत वारी बाँझो हुन पुगेका छन्, बस्तीहरू जंगल र झाडीमा रूपान्तरण भैरहेका छन् भने खेतीपातीमा जंगली जनावार बाँदर, भालु, दुम्सी लगायतले दुख दिई बालीनालीमा अपुरणीय क्षति पुर्याई खाद्य श्रृङ्खला समेत विग्रिएको अवस्था छ। : विद्यालयमा विद्यार्थीहरूको संख्या न्युन भएको छन् जसले गर्दा विद्यालयहरू आपसमा मर्ज गर्न नसकिने गरी भौगोलिक रूपमा दुर रहने अर्कोतर्फ शिक्षामा भैरहेको लगानीले प्रतिफल दिन नसकिरहेको तितो यथार्थ हामीसामु विद्यमान रहेको छ। यस सन्दर्भमा बसाईसराईको चुनौति, अर्कोतर्फ शिक्षा तथा रोजगारीको चुनौतिसंग सामना गर्न युवालाई सकेसम्म गाउँपालिका क्षेत्रभित्रै वा देशभित्रै रोजगारीको अवसर सृजना गर्ने र गाउँघरको बसाइलाई समुन्नत, गुणस्तरीय र आकर्षक बनाउने चुनौती हामी सबैको साझा मुद्दा हुन पुगेको छ।

यस्तो अवस्थामा हामीले आन्तरिक आयको बढोत्तरी गर्ने, राजस्व क्षमता अभिवृद्धि गर्दै संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसँगको निर्भरता कम गर्ने र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विशिष्ट परिस्थितिमा पुनर्उत्थानशील क्रियाकलाप अगाडी बढाउँदै समुन्नत हतुवागढीबासी बनाउने संकल्पलाई पुरा गर्न तिव्र र दिगो आर्थिक विकास गरी समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको मुल लक्ष्य हासील गर्न कार्यक्रमहरू तय गर्नुपर्नेछ। यसका लागि हाम्रो गाउँपालिकाले स्थानीय आर्थिक विकासका महत्वपूर्ण पक्षलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रमलाई विशेष जोड दिनु पर्ने अवस्था सृजना भएकोछ।

सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, सरल, पहुँचयोग्य, प्रविधिमैत्री, निष्पक्ष र थप प्रभावकारी बनाइ सुशासनको अनुभूति जनमानसमा ल्याउन गाउँपालिकाको क्षमता विकास गर्न समेत अपरिहार्य छ

। यसका लागि दरबन्दीबमोजिमको पदपूर्ति, स्थायी संरचनाको निर्माण, कानूनी संरचनाहरूको व्यवस्था गर्दै प्रविधिमैत्री विद्युतीय सुशासन प्रणालीलाई सेवा प्रवाहमा व्यापक र प्रभावकारी प्रयोग गर्नुपर्ने अवस्था देखिन्छ ।

मुलतः स्थानीय तहमा आफ्नै भौतिक संरचनाहरू नहुनु, तोकिएको दरबन्दीअनुरूप कर्मचारीको अभाव, स्थानीय तहका नियम कानूनहरू सरल र सहज नहुनु, वस्तुस्थिती प्रोफाइल अद्यवधिक नभएको र तथ्य तथ्यांक यथार्थपरक हुन नसकेको अवस्था हामी सामु विद्यमान छ । यद्यपि गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना र संगठन तथा सर्वेक्षण प्रतिवेदन चालु आ.व. निर्माण भई कार्यान्वयनको चरणमा रहेको व्यहोरा अवगत गराउन चाहन्छु ।

ख) गाउँपालिकाको विकास तथा समृद्धिको लक्ष्य प्राप्तिका अवसर तथा चुनौती विद्यमान अवसरहरू:

हाम्रा लागि देहाय बमोजिमका अवसरहरू रहेकाछन्:

१. संविधानतः अधिकार सम्पन्न स्थानीय सरकार स्थापना भै २२ वटा एकल अधिकार सहित विविध साझा अधिकार किटान भई सो को प्रयोग र अभ्यास हुनु ।
२. आफ्ना अधिकार क्षेत्रका विषयमा ऐन, कानून तर्जुमा, योजना तर्जुमा नीति कार्यक्रम तथा बजेट सञ्चालन गर्ने अधिकारमा प्रष्टता र सो को अभ्यास हुनु ।
३. तराई तथा कोशी प्रदेशका मुख्य शहरहरूसंग जोड्ने सडक तथा पुल निर्माणधिन अवस्थामा रहनु तथा उक्त स्थानसम्मको दुरी छोटो हुनु ।
४. गाउँपालिका भित्र भौगोलिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक ठाउँहरूको अवस्थितिले पर्यटकीय संभावना उच्च रहनु ।
५. सबै वडाका बस्तीहरूसम्म सडक पूर्वाधारको पहुँच हुनु ।
६. अरुण तथा दुधकोशी नदी साथै कावा, पिखुवा र छिल्लिङ खोलाबाट प्राप्त गर्न सकिने ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा प्राप्ति र सिँचाई, उर्जा खानेपानी लगायतमा प्राकृतिक स्रोतको परिचालनको सम्भाव्यता हुनु ।
७. पहिलो आवधिक योजना तर्जुमा हुनु साथै भुउपयोग वर्गीकरण सम्पन्न हुनु ।
८. संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसंगको सहकार्यमा ठुला संरचना पुल, सडक, प्रशासकीय भवन, विद्यालय तथा अस्पताल लगायतका आयोजना संचालन हुनु ।

विद्यमान चुनौतीहरू:

हाम्रा सामु देहाय बमोजिमका चुनौतीहरू रहेकाछन्:

१. बसाईसराई लाई न्युनिकरण गर्नु ।
२. शिक्षालाई विश्वसनीय र गुणस्तरीय बनाउँदै प्राविधिक सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्नु ।
३. वर्षभरि आवतजावतमा अवरुद्ध नहुने गरी सडक संरचनाहरू निर्माण गर्नु ।

४. विद्युत तथा सञ्चार सेवा प्रदायक संस्थाहरू बाट प्रभावकारी सेवा प्राप्ति र व्यवस्थित गर्नु ।
५. बजार क्षेत्रमा खेलमैदान, सभागृह जस्ता सार्वजनिक संरचनाको लागि जग्गा प्राप्त गर्नु ।
६. कृषि उत्पादनमा युवा लाई आकर्षण गरी व्यवसायिक कृषि प्रणालीलाई रोजगारी सिर्जना संगै बजारसँगको आवद्धता विकास गर्नु साथै जंगली बन्यजन्तुबाट बाली जोगाउनु ।
७. आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्य बनाउन पूर्वाधार तथा आतिथ्य संस्कारको विकास गर्नु ।
८. प्राकृतिक स्रोत तथा नदिजन्य पदार्थ उत्खनन र उपयोग (बालुवा, ढुंगा, गिट्टी) मापदण्ड लागु गरी व्यवस्थापन गर्दै आन्तरिक आयमा आवद्ध गर्नु ।
९. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका सीप युक्त युवाको सीप तथा पुँजीलाई उद्यम विकासमा उपयोग गर्नु ।
१०. सडक लगायतका पूर्वाधारको उपयोग योजना, डिजाइन तथा ड्रइड विना गरिने सडक तथा अन्य पूर्वाधारका संरचना निर्माणको कार्यलाई रोक्नु तथा गुणस्तरीयता कायम गर्नु ।
११. अव्यवस्थित बस्ती बिस्तारको क्रम रोक्नु तथा व्यवस्थित र एकिकृत बस्ति विकास गर्नु ।
१२. बैज्ञानिक, जलवायु उत्थानशिल तथा व्यवहारीक एवम् उपयुक्त भूउपयोग योजना तर्जुमा गरी लागू गर्नु ।
१३. गाउँपालिका भित्र रहेको पुँजीगत सम्पति को लगत तयार गरी नियमित मर्मत संभार तथा सेवा प्रवाहको प्रभावकारी उपयोग सम्बन्धी योजना (Asset Management Plan) तयार गरी कार्यान्वयन गर्नु ।

ग:नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका आधारहरू (

नेपालको संविधानमा स्थानीय शासन सम्बन्धी उल्लेख भएको नीतिगत व्यवस्था , स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहले आवधिक विकास, वार्षिक तथा रणनीतिक योजनाहरू बनाई लागू गर्दै जानुपर्ने प्रावधान, राष्ट्रिय योजना आयोगले जारी गरेको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को व्यवस्था, संघ, प्रदेश र स्थानीय तह ऐन (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध), २०७७ को व्यवस्था साथै पन्ध्रौं आवधिक योजनाको मूलभूत पक्षहरू अनुसार विभिन्न चरणको सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट यस गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८० को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तयार गरिएको ८१/छ ।

पन्ध्रौं योजना ,को मार्गचित्र २०३०दिगो विकास लक्ष्य ,गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना(२०८०)/०८१-२०८५/०८६,(पर्यटन गुरुयोजना, सडक गुरुयोजना, शैक्षिक घोषणापत्र र शैक्षिक सुधार मार्गचित्र, चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम साथै गाउँपालिकाले कार्यान्वयनमा

ल्याइएका कानुनी प्रावधान र गाउँपालिको पहिलो कार्यकालको सिकाई र अनुभवलाई समेत ध्यानमा राखी यो नीति तथा कार्यक्रम ल्याइएको छ ।

गुणस्तरीय पूर्वाधार विकास निर्माणको कार्यमा गाउँपालिका भित्रका आम उपभोक्ताहरू , उद्यमी ,सर्वसाधारण नागरिकहरू व्यवसायीहरूविकास साझेदारहरूको सामाजिक संघसंस्थाहरू तथा , निरन्तर सहयोग रहदै आएको छ। विकास र सुशासनको लागि जनप्रतिनिधिहरूले स्पष्ट दृष्टिकोण सहित नेतृत्व र प्रशासनिक संयन्त्रको प्राविधिक तथा कानुनी विज्ञतालाई गाउँपालिकाको समुन्नतीमा आवद्ध गराउन आवश्यक छ। आम नागरिकहरूले साथ सहयोगसुझाव ,, खबरदारी र जनसहभागीता एवं जनपरिचालनको क्षेत्रमा गाउँपालिकाले कायम गरेको इतिहासलाई अक्षुण्ण राख्दै शासकीय प्रबन्धमा जवाफदेहितागुणस्तरीयता एवं स्वच्छतायुक्त जनसहभागीता सुनिश्चित गरिने ,पारदर्शिता , छ।

गाउँपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण (O & M) लाई अद्यावधिक रूपमा अध्ययन गरी छरितो एवं चुस्त संगठन संरचना मार्फत प्रशासनिक तथा चालु खर्चलाई मितव्ययी बनाइनेछ। साथै कर्मचारीको वृत्तिविकासमा ध्यान दिदै कार्यसम्पादनमा आधारित पुरस्कार तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्दै सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी तथा विकेन्द्रित तुल्याउदै पूँजीगत खर्च बढाउने नीति लिइएको छ। संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान एवं वित्तिय हस्तान्तरणको उच्चतम र प्रभावकारी परिचालन एवं उपयोग गर्दै वित्तिय आत्मनिर्भरता कायम गर्न प्रयत्न गरिने छ।

यस गाउँपालिकाले समतामुलक समाज र समुन्नत हतुवागढीको निर्माण गर्ने दिर्घकालिन लक्ष्य लिएको छ। नागरिकको मौलिक अधिकार र प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्नका लागि गाउँपालिकाका हरेक योजना तथा कार्यक्रमहरूमा जनसहभागीताको माध्यमबाट पारदर्शिता र जवाफदेहितालाई जोड दिइनेछ ।

घ:को हालसम्मका प्रमुख उपलब्धीहरूको संक्षिप्त विवरण.व.चालु आ (

भौतिक पूर्वाधार विकास (सडक ,खानेपानी, सिंचाइ):

सडक यातायात र पुल :

यस गाउँपालिकामा हाल सम्म मुख्य सडकको रूपमा सदरमुकाम भोजपुरसँग जोड्ने घोडेटार-कावाखोला कि १८).मी.(, तराईसँग जोड्ने घोडेटार-चुहार/कोप्चे सडकमार्ग कि १९).मी.(, धनकुटासँग जोड्ने सुनबालुवा-घोडेटार- पुरानो तृतीया सडकमार्ग कि २७).मी.स्तरोन्नती तथा (फराकिलो गरि बाह्र महिना चल्ने गरी निर्माण गरिएकोछ साथै उक्त सडकहरूमा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारको लगानीमा स्तरोन्नती एवम् कालोपत्रे गर्नका लागि तयारी भैरहेको छ। संघीय सरकारको लगानीमा अरुण नदीमा होम्ताङ-सुनबालुवा-पाखीबास मोटरबल पुल, प्रदेश सरकारको लगानीमा दुधकोशीमा चुहार हसनपुर मैनामैनी मोटरबल पुल निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ। यसै गरी घोडेटार सुनबालुवा सडकखण्डको ५ कि.मी. सडक ग्राभेल गर्ने कार्य भैरहेको छ। गाउँपालिकाले

प्रदेश सरकारसँगको साझेदारीमा बैकल्पिक मार्गको रूपमा सोया लुङथुङ ईन्द्रेणी झरना हुँदै मचुवा कोप्चेसम्मको सडक निर्माण कि २६).मी.कार्यको स्तरोन्नती (सम्पन्न गरेको छ भने ९ वटै वडासम्मका सबै सडकहरू कि ६३).मी.बाह्र महिना यातायात चल्नेगरी स्तरोन्नतीको कार्य भएको (छ। गाउँपालिकाभित्रका साविकका सबै (वटा वडा ६३)टोलबस्तीमा सडकको पहुँच विस्तार भैसकेको अवस्था छ। गाउँपालिकाभित्र हालसम्म निर्माण भएका सडकहरूको कुल लम्बाई ३३०.५ कि.मी. रहेको छ भने गाउँपालिकाबाट अन्य गाउँपालिका तथा प्रमुख राजमार्ग सम्मको सडक पहुँचलाई सुदृढ बनाइएको छ। यसै गरी घोडेटार बजारक्षेत्रका सडकबाटोहरूको ढलान कार्य करिब मी. सम्पन्न भएको छ । हतुवागढी वडा नं ५ र पौवादुङ्मा गाउँपालिका वडा नं ६ बिच झोलुङ्गे पुल निर्माणको प्रारम्भिक कार्य अगाडी बढेको छ ।

खानेपानी तथा सरसफाई:

गाउँपालिकाबाट खानेपानीमा चालु आ.व. मा ७३ लाख २५ हजार बजेट विनियोजन गरिएको थियो जसमा अधिकांश आयोजनाहरू संचालनमा आएका छन् । प्रदेश सरकारको लगानीमा दुईवटा लिफ्टिङ खानेपानी आयोजना निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन् । हालसम्म करिब ७० प्रतिशत जनता खानेपानीको पहुँचमा पुगेको छ, यद्यपि :सुख्खा बढ्दै जाँदा खानेपानी मुहान सुक्दै गएको कारण खानेपानी व्यवस्थापन गर्न कठिनाई उत्पन्न भएको छ । गाउँपालिकाले हतुवागढी-१स्थित थामचौतारा सामुदायिक वनसंगको समझदारीमा १ वटा ल्यान्डफिल्ड साईट व्यवस्थापन गर्दै आएको भएपनि उक्त ल्यान्डफिल्ड साईटको निर्माणमा उपयुक्त ध्यान दिनुपर्ने अवस्था छ ।

सिँचाइ:

गाउँपालिकाका विभिन्न वडामा १० वटा साना सिँचाई आयोजनामार्फत ९००८ मिटर कुलो निर्माण भएर कूल ४५.५ हेमा सिँचाइ सुविधा प्राप्त हुने भएको . छ भने करिब ३४० हेक्टर खेतीयोग्य जमिनमा परम्परागत कुलोको स्तरोन्नती, प्लाष्टिक पोखरीमार्फत सिँचाईको कार्य भैरहेको छ। जलवायु परिवर्तनको प्रभावका कारण स्रोतहरू सुक्दै जाने समस्या बढेकोले डिजाइन अनुसार पानी प्राप्त हुने मात्रा भने घटेको छ।

भवन तथा आवास:

गाउँपालिकाले चालु आ.व. मा ५ नं वडा कार्यालयको आफ्नै भवन निर्माण गरी संचालनमा आएको छ । वडा नं ६ को कार्यालय निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ । गाउँपालिका प्रशासनिक भवनको निर्माणका लागि संघीय सरकारसंगको साझेदारीमा निर्माण गर्न बोलपत्र आह्वान भैसकेको छ । संघीय सरकारको लगानीमा प्रजातन्त्र माध्यमिक विद्यालयमा ४ कोठे भवन तथा पुष्प प्राथमिक विद्यालयमा २ कोठे भवन निर्माण कार्य भैरहेको साथै प्रदेश सरकारको नमूना विद्यालय विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सगरमाथा माध्यमिक विद्यालयमा ४ कोठे भवन निर्माण कार्य भैरहेको छ । गाउँपालिकाले उद्योग वाणिज्य संघ शाखा घोडेटारको भवन निर्माणलाई करिब २० लाख रुपैयाँ लगानी गरिसकेको छ । विपन्न आवास निर्माण कार्यक्रम अन्तर्गत ९ वटै वडाका ६६ घरलाई ७५ हजार का दरले ५० लाख बजेट विनियोजन गरी उक्त घरहरूको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ भने सुरक्षित नागरिक आवास कार्यक्रम बाट २८९ घरहरूमा फुसको छाना हटाउने कार्य सम्पन्न भएको छ । यसैगरी ९ वटै वडाका विभिन्न विद्यालयहरूमा शौचालय निर्माण कार्य, गेट निर्माण कार्य, रंगरोकन तथा मर्मत संभार सम्पन्न भएका छन् भने विभिन्न ठाउँहरूमा सामुदायिक भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ । संघीय सरकारको लगानीमा १५ सैयाको आधारभुत अस्पताल निर्माण कार्य भैरहेको छ यद्यपि यसको निर्माण कार्य समयमै सम्पन्न गराउन चुनौतीपूर्ण देखिएको छ ।

सांस्कृतिक तथा पर्यटन पूर्वाधार:

गाउँपालिका क्षेत्रका विभिन्न जातजाती सम्बन्धित महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलहरूको निर्माण कार्य भएको छ । जसअन्तर्गत महादेव गुफा संरक्षण, सिलासुत्केरी संरक्षण, धाराखोला देवीथान संरक्षण, साकेन्वा थान निर्माण तथा संरक्षण, वालाहाड सुनाहाड संरक्षण, साकेन्वा संरक्षण कार्य, जाल्पादेवी मन्दिर संरक्षण, सिमसरा देवी संरक्षण, काँशिराम अवतारी मन्दिर संरक्षण, भगत अवतारी मन्दिर संरक्षण, सिन्द्राङ तोसिखोम सुरिनोम हेलिप्याड पर्खाल लगायतका विभिन्न साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण कार्य सम्पन्न भएको छ । यसैगरी वडा नं १ मा आर्यघाट निर्माणको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ । वडा नं ९ दुधकोशी नदी र अरुण नदीको खोंचमा अवस्थित माईवेनी सम्मको डाँडाँमा सिङ्गि निर्माण कार्यसम्पन्न भएको छ । वडा नं १, ४, ५, ८ नं का विभिन्न ठाउँमा सिङ्गि तथा पैदलमार्ग निर्माण भएको छ । घोडेटार-जोरआहाल-दिमालुङ पैदलमार्गको विस्तार गर्ने कार्य भैरहेको छ जसमा सिङ्गि, प्रतिकालय, शौचालय तथा फोहोर संकलन संरचनाको निर्माण कार्य भैरहेको अवस्था छ भने संघीय सरकारसंगको साझेदारीमा थप १ करोड ५० लाख लगानीमा कार्य हुनेगरी बजेट समेत विनियोजन भैसकेको छ ।

सामाजिक विकास (शिक्षा, युवा तथा खेलकुद, स्वास्थ्य, लक्षित समूह) का क्षेत्रमा भएका उपलब्धी
स्वास्थ्य:

गाउँपालिकामा हालसम्म चिकित्सक दरबन्दीसहित, ल्याब तथा एक्स रे सेवा, टेलिमेडिसिन सेवा समेत प्रदान गर्ने एउटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, पाँच वटा स्वास्थ्य चौकी, ३ वटा आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, १ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई, १ आँखा उपचार केन्द्र, १ वटा नागरिक आरोग्य केन्द्र संचालनमा रहेको जसमा ३२ जना स्वास्थ्यकर्मी र १२ जना सहयोगी कर्मचारी कार्यरत रहेका छन्। १५ सैगरीको आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रको निर्माण कार्य भैरहेको छ । गाउँपालिकाले अपाङ्गता रोकथाम तथा तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम अन्तर्गत फिजियोथेरापी सेवा, स्वास्थ्य शिविर संचालन, औषधि उपचार सहायता लगायतका स्वास्थ्य सुविधा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । यसैगरी चालु आ.व. मा गाउँपालिका पुर्ण खोप सुनिश्चित तथा दिगोपना घोषणा कार्य सम्पन्न भएको छ । नेपाल सरकारले तोकेबमोजिमको निशुल्क उपलब्ध गराईने औषधि नियमित रूपमा उपलब्ध गराएको छ । यसैगरी ६५ वर्षमाथिका जेष्ठ नागरिक र सुत्केरी महिलालाई निलेन्स सेवा उपलब्ध शुल्क एम्बु: गराईएको छ भने प्रत्येक सुत्केरी महिलालाई पोषण भत्तास्वरूप रु पाँच हजार उपलब्ध गराईएको छ ।

शिक्षा:

गाउँपालिकाभित्र हालसम्म ३७ वटा सामुदायिक र १ वटा संस्थागत विद्यालय रहेका छन् । विद्यार्थी संख्या झन्डै चार हजार रहेकोमा कतिपय विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या अत्यन्त न्युन रहेको छ । विद्यालयको समग्र शैक्षिक अवस्था सुधार गर्न गाउँपालिकाले शैक्षिक घोषणापत्र २०७६ जारी गरी सुधारको सुरुवात गरेकोमा यस आवमा विभिन्न चरणमा सरोकारवालाहरूसँग वृहत छलफल तथा अन्तक्रिया गर्दै शैक्षिक गुणस्तर सुधार मार्गचित्र २०७९ जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ । शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि गर्न गाउँपालिकाले यसै आ.व.मा ३ वटा शैक्षिक तालिमहरु सम्पन्न गरेको छ भने विद्यालयको विभिन्न शैक्षिक तथा भौतिक सुधारका लागि शिक्षक व्यवस्थापन देखि भौतिक संरचनाहरुको निर्माण कार्यमा अनुदान प्रदान गरेको छ । सबै विद्यालयहरुलाई सूचना प्रविधिमैत्री विद्यालय बनाउने कार्यमा ईन्टरनेट सुविधा पुर्याईएको छ आर्थिक वर्षमा सबै विद्यालयलाई ल्यापटप तथा प्रिन्टर उपलब्ध गराईएको छ ।

युवा, खेलकुद, कला साहित्य:

खेलकुद कार्यक्रम अन्तर्गत गाउँपालिकाले पालिकास्तरीय राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड, अन्तर आवि स्तरीय रनिङ शिल्ड, प्रत्येक वडामा भलिबल तथा फुटबल खेलकुद प्रतियोगिता साथै पालिका स्तरीय अन्तरपालिका महिला र पुरुष भलिबल खेलकुद प्रतियोगिता, अन्तर वडास्तरीय महिला तथा पुरुष भलिबल खेलकुद, डोरी तान प्रतियोगिता, खुला टेबल टेनिस प्रतियोगिता, खुला घोडेदार गोल्डकप लगायतका प्रतियोगिताहरु सम्पन्न भएका छन् । तेक्वान्दो प्रशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । गाउँपालिकाले ३ जना हतुवागढीका खेलाडीहरुलाई जनही पच्चीस हजार नगद सहित सम्मान गरी खेलाडीलाई हौसला प्रदान गरेको छ । यसैगरी युवालक्षित कार्यक्रम अन्तर्गत कृषि, पशुपंक्षी

लगायतका कार्यक्रममा विभिन्न अनुदानहरू प्रदान गरिएको छ । करिब ४० जना युवाहरूलाई विभिन्न प्रकारका तालिमहरू प्रदान गरिएको छ । गाउँपालिकाले कला साहित्य तथा संस्कृति अन्तर्गत हतुवागढी कला साहित्य महोत्सव, आदिवासी जनजाती महोत्सव साथै विभिन्न भाषा संस्कृति को संरक्षण सम्बर्धनमा विभिन्न कार्यक्रम तथा आयोजना सम्पन्न गरेको छ । खेलकुद कभर्ड हलको कार्य निर्माणको अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

जेष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका तथा अपाङ्गता सम्बन्धि:

वडा कार्यालहरूले जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम संचालन गरेका छन् । विभिन्न विद्यालय तथा वडाहरूमा बालक्लब गठन तथा बालबालिका लक्षित प्रतियोगिताहरू सम्पन्न भएका छन् । महिलाहरूको लागि जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत बचत परिचालन तथा आधुनिक तरकारी खेती सम्बन्धि तालिम सम्पन्न भएको छ भने २६ जना महिलालाई जनही पच्चीस हजार बीउ पूँजी उपलब्ध गराईएको छ । महिलाहरूलाई लक्षित गरी ढाका बुनाई तालिम ८५) कार्यदिन(तथा बुटिक तालिम (कार्यदिन ३०) सम्पन्न गरिएको छ । यसैगरी अपाङ्गता लक्षित कम्प्युटर सीप विकास तालिम सम्पन्न भएको छ । जेष्ठ नागरिक तथा सुत्केरी महिलालाई एम्बुलेन्स सेवा निशुल्क गरिएको छ । प्रदेश सरकार करुणा फाउन्डेसन नेपाल र गाउँपालिकाको साझेदारीमा अपाङ्गता रोकथाम तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम संचालनमा रहेको छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सहायता सामग्री वितरण तथा उपचार सहयोग कार्यक्रम गरिएको छ ।

आर्थिक विकास (कृषि, उद्योग, पर्यटन, सहकारी, रोजगार) का क्षेत्रमा भएका उपलब्धि:

कृषि तथा पशुपंक्षी

हाल सम्म गाउँपालिकामा तरकारी पकेटले निरन्तरता पाएको छ भने सुन्तलाजातको पकेट क्षेत्र कार्यक्रम संचालनमा रहेको छ । वडा नं ५, ६ र ९ का ५५ वटा घरमा फोहर पानीलाई संकलन गरी करेसाबारी निर्माण अभियान र तरकारी खेती प्रवर्धन भएको छ । किसान सूचिकरणको कार्य यस आवमा सबै वडामा सम्पन्न भएको छ । गाउँपालिकाले नर्सरी विकास कार्यक्रम, फलफूल विकास कार्यक्रम संगै १८ वटा प्लाष्टिक पोखरी निर्माण, ७४ वटा प्लाष्टिक घर, कृषक समूहलाई ६ वटा मिनिट्रिलर वितरण लगायतका कार्यक्रमहरू चालु आ.व. मा संचालन गरेको छ । टिम्बुर विरुवा वितरण, किवी विरुवा वितरण, भर्मी कम्पोष्ट मल उत्पादन कार्यक्रम लगायतका कार्यक्रमहरू संचालनमा रहेका छन् भने, आधुनिक तरकारी खेती विषयक वडागत रूपमा स्थलगत तालिम कार्यक्रमहरू संचालन गरिएका छन् । किसानलाई समयमै माग बमोजिमको २५ मेट्रिक टन रासायनिक मल उपलब्ध गराईएको छ । किसानलाई विभिन्न प्रकारका विउ तथा विषादी वितरण कार्यक्रमले निरन्तरता पाएको छ । आकस्मिक बाली संरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत मकैमा लाग्ने फौजी किराको प्रकोप नियन्त्रण र अदुवाको गानो कुहिने रोगलाई नियन्त्रण गरेको छ ।

८ नं वडाको तल्लो क्षेत्रमा बाखा पकेट कार्यक्रम संचालन भएको छ । यसैगरी दुग्धजन्य उत्पादनमा युवा लक्षित कार्यक्रम अन्तर्गत ३ जना किसानलाई अनुदान प्रदान गरिएको छ । कृतिम गर्भाधान त संचालनमा रहेको छ । एआई मिसन कार्यक्रम अन्तर्गत (ए आई मिसन कार्यक्रम) आधुनिक प्रविधियुक्त एआई गन प्रयोगमा ल्याईएको छ । यसैगरी बंगुर गोठ सुधार, भकारो सुधार कार्यक्रम लगायतका कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिईएको छ भने विभिन्न प्रकारका भ्याक्सिन तथा औषधि वितरण गरिएको छ । गाउँपालिकाभित्र दुग्ध व्यवसाय लाई प्रवर्द्धन गर्न चिलिङ भ्याटको व्यवस्थापन र हस्तान्तरणको कार्य अगाडी बढाईएको छ ।

सहकारी, उद्योग, पर्यटन र रोजगारी:

गाउँपालिकाभित्र संभावित परम्परागत बेत बाँसबाट थुन्चे, डोको तथा नाड्लो बुन्ने कार्यक्रमलाई ढाका सिलाई बुनाई लगायतको तालिम प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । सहकारीको नियमन तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक कदमहरू चालिएका छन् । पर्यटनको क्षेत्रमा विभिन्न भौतिक पूर्वाधार तथा पार्कहरू निर्माण भएका छन् । विभिन्न ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलको संरक्षण संवर्धन तथा त्यसको प्रचारप्रसारका लागि आवश्यक कदमहरू संचालित छन् । व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि व्यवसाय दर्ता तथा नविकरणको कार्यहरू नियमित रूपमा संचालनमा रहेको छन् । बेरोजगार लगत संकलन कार्य नियमित हुँदै आएको छ । यस पटक सबै वडामा गाउँपालिकाले समेत साझेदारी गरी २०० जनालाई १०० दिनको रोजगारी प्रदान गरिएको छ भने वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका ४० जना युवा हरूलाई ७ दिनको सीप तथा पुँजी परिचालन तालिम तथा प्रतिव्यक्ति ४३,००० नगद अनुदान मार्फत स्वरोजगार तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको छ ।

वनवातावरण , जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन:

वनव्यवस्थापनलाई समेटने गरी यसबाट प्राप्त हुने जलाधार ,जैविक विविधता ,वन्यजन्तु ,वनस्पति , हरित उद्यम र पर्यावरण ,जडिवुटी ,दाउरा ,काठटनको विस्तार गरिएकोछ । गाउँपालिकाले प्रत्येक वडामा एक वडा एक पोखरी कार्यक्रम संचालन गरेको छ । गाउँपालिकाले वन ऐन २०७८ जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । वन क्षेत्रको संरक्षण तथा संवर्धन संगै वन तथा वातावरण सम्बन्धि योजना कार्यक्रम हरूमा गाउँपालिकाको कम ध्यान पुगेता पनि आगामी दिनमा यसलाई बढावा दिँदै लगिने छ । विपद्को सामना गर्न बारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स लगायतको व्यवस्था गरेको छ । सम्बन्धित निकायहरूसँगको समन्वयमा विपद् प्रतिकार्यको कार्य अगाडी बढाएको छ भने विपद् जोखिम क्षेत्रको नक्सांकन गर्ने कार्य भु उपयोग वर्गीकरणसँगै अगाडी बढेको छ । दिगो फोहर व्यवस्थापनका लागि ल्यान्डफिल्ड साईटको अध्ययन कार्य अगाडी बढेको छ । यसै गरी विपद् मा परेका व्यक्तिहरुलाई गाउँपालिकाले नियमानुसार राहत रकम तथा जिन्सी उपलब्ध गराएको छ ।

सुशासन तथा संस्थागत विकास (कानूनी व्यवस्था, राजस्व परिचालन, संगठन संरचनासार्वजनिक निजी , साझेदारी एवं समन्वय) भएका उपलब्धी:

तेह्रौं अधिवेशनसम्म आइपुग्दा हामीले २४ ओटा ऐन जारी गर्न सफल भएका छौं। उक्त ऐनहरूको आधारमा कार्यपालिकाबाट ५ ओटा नियमावली, ३७ ओटा कार्यविधि र २ वटा निर्देशिका १ वटा मापदण्ड, १ वटा घोषणापत्र, सडक गुरुयोजना, पर्यटन गुरुयोजना, शैक्षिक सुधार मार्गचित्र जस्ता दिर्घकालिन महत्वका दस्तावेजहरू तयार भएका छन् । गाउँपालिकाले आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली निर्देशिका जारी गरी लागु गरेको छ । वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम २४ वटा जारी भइसकेका छन् । गाउँपालिकाले संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी सो अनुसारको संगठन संरचनाजनशक्ति र कार्यविवरण तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । यस गाउँपालिकाले गत आय को स्थानी .व. नतह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्क(LISA) मा ६२ अंक प्राप्त गरेको छ । राजस्व सुधारका लागि गाउँपालिकाले राजस्व सफ्टवेयर संचालनमा ल्याएको छ जसको कार्यान्वयनबाट आन्तरिक राजस्व संकलन बढोत्तरी भएको छ । राजस्व सुदृढीकरण र राजस्वका नयाँ स्रोतहरूको खोजी गरी कार्यान्वयनमा लैजान राजस्व तथा सम्पत्तिकर सम्बन्धि क्षमता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन भएको छ । सेवा प्रवाह र योजना व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन यस आर्थिक वर्षबाट वडासम्म पुगेर योजना सम्झौता गरि सेवा प्रवाहलाई छरितो बनाईएको छ । वडा कार्यालयहरूलाई सेवाग्राहीमैत्री तथा प्रविधिमैत्री बनाईएको छ । गाउँपालिका प्रशासनिक भवनको निर्माण गर्न बोलपत्र आह्वान गरिएको छ । कर्मचारीहरूलाई कार्यविवरण र स्पष्ट जिम्मेवारी प्रदान गरिएको छ ।

आगामी आको प्रमुख नीति.व. तथा कार्यक्रमहरू

गाउँपालिकाको सम्पूर्ण विकास योजनाहरू गाउँपालिकाबासी सबैको सहभागितात्मक योजना तर्जुमा प्रक्रियाका चरणहरू अवलम्बन गर्दै नेपालको संविधान, राष्ट्रिय प्राथमिकता, संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा जारी दिगो विकासका लक्ष्यहरू र सोको अवधारणा, संघीय र प्रदेश सरकारले जारी गरेको नीति, कानून तथा मापदण्ड र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ लाई मार्गदर्शनको रूपमा लिईएको छ । स्थानीय स्रोत र साधनको अधिकतम उपयोग गर्दै स्थानीय पूर्वाधार सम्बन्धी आयोजनाहरू, रोजगारी र गरिबी न्यूनिकरण, विद्युतिकरण, वातावरण संरक्षण र विपद व्यवस्थापन, सुशासन, समावेशीकरणलाई सहयोग पुग्ने योजना कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिएको छ । कम लागत छिटो प्रतिफल दिने जनसहभागीता जुट्ने र PPP मोडेललाई प्रोत्साहित गर्ने गरी दातृनिकाय सरोकार सबैको सहकार्य र समन्वयमा गाउँपालिकाको विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

यो पटकको नीति तथा कार्यक्रममा शिक्षा, कृषि, रोजगार, पर्यटन पूर्वाधार हाम्रो प्राथमिकता हुन् ।

सम्पूर्ण गाउँपालिका सदस्यहरू:

अब म आगामी आर्थिक वर्ष २०८०।०८१ को प्राथमिकता र क्षेत्रगत नीतिहरू प्रस्तुत गर्दछु ।
प्राथमिकता :

- १ .गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा,
- २ .पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरू सडक), पुल, खानेपानी, सिँचाई, भवन, शहरी विकास (
- ३ .दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्यहरू)SDGsका कार्यक्रमहरू (,
- ४ .आधुनिक कृषि व्यवसायिकरण, यान्त्रीकरण र पशु विकास एवं बजार व्यवस्थापन ,
- ५.पर्यटन पूर्वाधार विकास र प्राकृतिक पुरातात्विक सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण र प्रवर्धन,
६. समतामूलक समाज निर्माणका कार्यक्रमहरू समावेशी विकास), जातीय-लैंगिक विभेद, जेष्ठ नागरिक, एकल महिला अपाङ्गता, अशक्त लक्षित बालमैत्री(,
- ७ .युवाको क्षमता विकास, खेलकुद विकास र रोजगारी,
- ८ .प्राकृतिक स्रोत तथा भू-संरक्षण, वातावरण र जलवायु परिवर्तन,
- ९ .सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता पारदर्शिता, सुशासन र डिजिटलाइज प्रविधिको प्रयोग,
- १० .भू-उपयोग नीति निर्माण र बस्ती विकास,
- ११ .संस्थागत तथा क्षमता विकास,
- १२.जनसहभागिता जुट्ने र आर्थिक प्रतिफल प्राप्त हुने योजनालाई नीतिगत रूपमा प्राथमिकता,
- १३.विकास योजनाहरू आवश्यकता र प्रतिफलमा आधारित भएर भावि पुस्ता सम्मका लागि भन्ने अवधारणाबाट अगाडी बढाइनेछ ।

सभाका सम्पूर्ण सदस्यहरू,

अब म आ को विभिन्न विषयगत एवं क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रमहरू प्रस्तुत ८१/२०८० .व .
गर्दछु ।

१. सामाजिक विकास सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

क. शिक्षा

१. स्थानीय पाठ्यक्रमबमोजिम पाठ्यपुस्तक र निर्देशिका निर्माण गरी सबै विद्यालयमा सो अनुसारको पठनपाठनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२. शिक्षा ऐन लागु सँगै शिक्षा नियमावली, शिक्षा नीति, शैक्षिक गुणस्तर सुधार मार्गचित्र लगायतका कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था मार्फत शिक्षा क्षेत्रको गुणस्तर नियमन एवं प्रवर्द्धन गरिने छ ।
३. विद्यालय बाहिर रहेका र बिच मै विद्यालय छोड्ने बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षा पुरा गर्न प्रोत्साहनका लागि विशेष प्याकेज सञ्चालन गरिनेछ ।
४. नमूना विद्यालय विकास कार्यक्रम सँगै विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार, स्वास्थ्य तथा सरसफाईको सुविधा र आधारभुत खानेपानी सुविधा विस्तार गरिनेछ ।
५. शिक्षकहरुको व्यावसायिक क्षमता विकासको लागि क्षमता विकास तालिम गरिनेछ ।
६. सामुदायिक विद्यालयहरुमा अङ्ग्रेजी, विज्ञान गणित लगायतका विषयमा स्वयंसेवक शिक्षक व्यवस्थापन गरिनेछ । प्रधानाध्यपकलाई कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन दिई विद्यालयको विद्यालय सुशासन तथा शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गरिनेछ ।
७. विषयगत शिक्षक तथा ईच्छुक स्वयंसेवक शिक्षक हरूको अभिलेख व्यवस्थापन गरी गाउँपालिकाको शैक्षिक विकासमा उनीहरुको ज्ञान र अनुभवलाई उपयोग गरिनेछ ।
८. सामुदायिक विद्यालयहरुमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपातमा विषयगत दरबन्दी एवं शिक्षक सरुवालाई व्यवस्थापन गरिनेछ ।
९. विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा बालमैत्री तथा अपाङ्गतामैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ ।
१०. अभिभावक शिक्षालाई प्रत्येक वडामा विस्तार गरिनेछ ।
११. सबै विद्यालयहरुमा पुस्तकालय, विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशाला स्थापनाको नीति लिइनेछ ।
१२. विद्यालयले प्रत्येक सप्ताहमा अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलाप गर्नुपर्ने नीति लिइनेछ ।
१३. शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीहरुको पारिश्रमिक भुक्तानी प्रकृत्यालाई छरितो बनाइनेछ ।
१४. विद्यालयको गुणस्तरीयता तथा व्यवस्थापनमा अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ ।
१५. शैक्षिक प्रणालीमा रूपान्तरण ल्याउन पठनपाठनको व्यवस्थापन, अतिरिक्त क्रियाकलाप व्यवस्थापन, शैक्षिक पात्रो व्यवस्थापन, अद्यावधिक स्रोत व्यवस्थापन, विद्यालय-अभिभावक विचको सञ्चार व्यवस्थापन, अनलाइन शिक्षण तथा सिकाइ र दस्तावेजीकरण लगायतका क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रभावकारी उपयोगको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

ख. संस्कृति, ईतिहास सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. हतुवागढी क्षेत्रका महत्वपूर्ण धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलको संरक्षण संवर्धन गरिनेछ ।
२. पुरातत्व विभागसँग समन्वय गरी हतुवागढी दरबारलाई संग्रहालयको रूपमा विकास गर्ने नीति लिइनेछ ।
३. पूर्वाधार निर्माण गर्दा बहुसांस्कृतिक पहिचान र मौलिकता झल्किने वास्तुकला, मूर्तिकला, चित्रकला जस्ता संकेतहरू निर्माण गरिनेछ ।
४. साँस्कृतिक भेषभुषा तथा कलालाई पुस्तान्तरणका लागि कार्यक्रम बनाइनेछ ।
५. मातृ भाषाहरूको संरक्षण गर्दै त्यस्ता भाषाको लिपी तथा व्याकरण लेखन तथा प्रकाशन गर्ने नीति लिइनेछ ।
६. गाउँपालिका भित्र आयोजना हुने कार्यक्रम तथा महोत्सवहरूमा विविध जातीय भेषभुषा, कला साहित्य, संगित लगायतको झाँकी सहित प्रदर्शन गर्ने नीति लिइनेछ ।
७. पर्यटन तथा संस्कृतिलाई एकअर्कामा अन्तरआवद्धता गराउने नीति लिइनेछ ।

ग. युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. खेलकुदको विकास गर्न विभिन्न खेलहरूका लागि पालिकास्तरी खेलकुद मैदान लगायतका खेल पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार गरिनेछ ।
२. खेलाडी सम्मान तथा प्रोत्साहनलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
३. खेलकुद कार्यक्रम संचालन कार्यविधि निर्माण गरी खेलकुद संचालनलाई व्यवस्थित गरिनेछ साथै खेलकुद विकास समितीलाई सकृय बनाई नियमित खेलकुदको वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।
४. दुर्व्यसनमा परेका युवाहरूलाई निरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रमहरू मार्फत दुर्व्यसन मुक्त गराई समाजमा पुनस्थापनाको प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
५. वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका युवाहरूले आर्जन गरेको ज्ञान र सिप सदुपयोग गर्दै स्वरोजगार र उद्यमशीलता विकासका कार्यक्रम संग आवद्ध गरिनेछ ।
६. युवा उद्यमशीलता विकासका कार्यक्रमहरू मार्फत युवालाई “विदेश हैन बिजनेस” भन्ने भावना जागृत तुल्याई स्वरोजगार उन्मुख गराइनेछ ।
७. युवा बेरोजगारी न्यूनीकरणका लागि सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको समन्वय र सहकार्यमा सिप तथा उद्यमशील क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
८. विपन्न, गरिब र सुकुम्बासी परिवारका युवाहरूलाई इलेक्ट्रोनिकस सामाग्री मर्मत, प्लम्बिङ तथा इलेक्ट्रिसियन, ब्युटि पार्लर, होटल म्यानेजमेन्ट, ब्यावसायिक पशु पालन तथा तरकारी खेती जस्ता तालिमहरू प्रदान गरी गरीबी न्यूनीकरण र जिविकोपार्जनमा सहजीकरण गरिनेछ ।

घ. लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. लैङ्गिक विभेद अन्त्य गर्दै लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ।
२. महिला, बालबालिका, अल्पसंख्यक, भूमिहीन, अति गरिब, आदिवासी जनजाति र सामाजिक बहिस्करणमा परेका वर्गको लागि उत्थानशील कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ।
३. ऐतिहासिक कालदेखि दलित तथा शील्पी समुदायले, जीवन निर्वाहको रूपमा अपनाइ आएका परम्परागत पेशालाई व्यवसायिक उद्यमको रूपमा विकास गर्न पुँजी लगानी सहयोग गरिनेछ।
४. विकासका कार्यक्रमहरूमा टोल विकास संस्थाहरूलाई परिचालनका लागि पुर्नगठन तथा क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।
५. अपाङ्गता रोकथाम तथा पुनस्थापना कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
६. "हिंसा मुक्त गाउँपालिका हाम्रो पहिचान" अभियान संचालन गरी सबै प्रकारका हिंसा विरुद्ध शुन्य सहनशिलता नीति लिइनेछ। पारिवारिक हिंसाद्वारा पिडितको संरक्षणका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
७. गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक परीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
८. गर्भवती महिलाहरूको लागि आमा सुरक्षा कार्यक्रम र नवजात शिशुको लागि पोषण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
९. गाउँपालिका तथा वडास्तरीय बाल क्लब संजाललाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिनेछ।
१०. बालविकास केन्द्रहरूको भौतिक पूर्वाधार स्तरोन्नति गरिनेछ।
११. बालमैत्री गाउँपालिका घोषणा गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू तय गरिनेछ।

ङ. स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. चिकित्सकीय र प्रयोगशाला सेवा सञ्चालन गर्न प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र घोडेटारको स्तरोन्नति तथा सेवा विस्तार गरिनेछ। स्वास्थ्य केन्द्रहरूबाट स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत रोकथाम, निदान र पुनर्स्थापन सेवालाई सहज र नियमित बनाइनेछ।
२. दरबन्दीबमोजिमको स्वास्थ्यकर्मीहरूको व्यवस्थापन गरिनेछ।
३. मातृ तथा शिशु पोषण सुधारका लागि प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
४. स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई विस्तार गर्दै सीमान्तकृत, गरीब तथा पछाडी परेका जनसमुदायहरूलाई निःशुल्क स्वास्थ्य बीमा गरिनेछ।
५. नागरिकहरूलाई मृगौला, मुटु, उच्च रक्तचाप, मधुमेह जस्ता रोगको निःशुल्क जाँच र उपचारको प्रबन्ध मिलाइने छ।

६. विशेषज्ञसहितको वृहत स्वास्थ्य परीक्षण तथा उपचार शिविर आयोजना गरिनेछ ।
७. नागरिक आरोग्य केन्द्र तथा आँखा उपचार केन्द्रको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
८. सामुदायिक विद्यालयहरूमा विद्यार्थीहरूको वर्षमा एकपटक स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
९. बर्थिङ्ग सेन्टर र स्वास्थ्य क्लिनिकहरूको सेवालाई स्तरोन्नति गरिनेछ ।
१०. स्वास्थ्य उपचारमा अस्पताल ल्याउन-लैजान एम्बुलेन्स सेवालाई व्यवस्थापन गरिनेछ ।
११. अर्गानिक खेतिको विस्तार र तरकारी तथा खाद्यान्नमा विषादीको उचित व्यवस्थापन गर्न विशेष व्यवस्था गरिनेछ ।
१२. परम्परागत औषधीजन्य वनस्पतिको संरक्षण, खेती प्रवर्द्धन र प्रशोधनका कार्यहरू संचालन गरिनेछ ।
१३. महिला स्वयंसेविकाहरूलाई अवकाश प्रोत्साहन तथा मासिक यातायात प्रोत्साहन उपलब्ध गराउँदै दक्षता विकास तालिम उपलब्ध गराई उनीहरूको सेवालाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ ।
१४. स्वास्थ्य संस्थाहरूको प्रभावकारी सेवा विस्तारका लागि सार्वजनिक संस्था निजी क्षेत्र र गैरसरकारी संस्थाहरूसँग सहकार्यको नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१५. स्वास्थ्य क्लिनिकहरूले प्रदान गर्ने आधारभुत सेवाहरूको शुल्कलाई नियमन गरिनेछ ।

सभाका सम्पूर्ण सदस्य ज्यूहरू,

२. आर्थिक विकास सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

- २.१ स्थानीय आर्थिक विकासलाई योजनावद्ध रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । यस अन्तरगत स्थानीय प्रतिस्पर्धी वस्तु वा सेवाको सहभागितामूलक पहिचान गरी ती वस्तु वा सेवाहरूको समग्र मुल्य शृङ्खला (उत्पादन देखि बजारीकरण सम्म) मा गाउँपालिका, निजीक्षेत्र, र सहकारी (समुदाय) समेतको सहकार्यमा स्थानीय आर्थिक विकासका योजना अन्तरगतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछन ।
- २.२ आर्थिक विकासका सम्भावनाहरूको पहिचान र व्यावसायिक परिचालनका लागि सहकारी, समुदाय तथा व्यवसायीहरूसँग सहकार्य गर्न गाउँपालिकाले विशेष पहल गर्नेछ ।
- २.३ नव प्रवर्तन र उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्न स्टार्टअप इकोसिस्टमको विकास गर्न उद्यमशाला सञ्चालन गरिनेछ । यस अन्तरगत स्थानीय आर्थिक विकास पूर्वाधार निर्माण, आर्थिक सशक्तिकरण तथा वित्तीय साक्षरता सहितको सीप विकास, उद्यमशीलता विकास तथा नव उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र विशिष्टीकृत वस्तुको उत्पादन तथा बजारीकरण समेटिनेछन ।

क. उद्योग तथा पर्यटन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. औद्योगिक तथा व्यावसायिक विकासका लागि गाउँपालिका उद्योग वाणिज्य संघ सँग साझेदारीको नीति लिइनेछ।
२. उद्योग व्यवसाय दर्ता, नविकरण, स्थानान्तरण तथा नामसारी जस्ता प्रशासनिक प्रकृयालाई सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी सरलीकरण र प्रभावकारी बनाइनेछ।
३. वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त रेमिटेन्सको व्यावसायिक तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा लगानी गर्ने वातावरण निर्माण गर्ने विशेष पहल गरिनेछ।
४. साना तथा घरेलु उद्योग प्रवर्धन गर्न सीप विकास तथा प्राविधिक सहायताको नीति अवलम्बन गरिनेछ।
५. पर्यटन मार्फत आर्थिक समृद्धि हासिल गर्न गाउँपालिकाको पर्यटन गुरुयोजना बमोजिम पर्यटन पूर्वाधार विस्तार र पर्यटन विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ।
६. मुख्य स्थान चोक र गाउँपालिका प्रवेशद्वारहरुमा पर्यटकीय क्षेत्रको परिचय सहित पर्यटक आकर्षण गर्न डिजिटल डिस्प्ले / विलबोर्ड राखिनेछ।
७. पर्यटकीय सडक संजाल तथा पर्यटकीय चिन्ह, संकेत, होडिड बोर्ड लगायतको व्यवस्था र प्रचार प्रसार गरिनेछ।
८. विभिन्न जातजातिको जातजाति परम्परागत पर्व, संस्कार र संस्कृतिहरुको प्रवर्द्धन गरिनेछ।
९. विभिन्न जातजातिहरुको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक पहिचान अवगत गराउन होमस्टे विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने र पर्यटकहरुलाई होमस्टेसहित स्थानीय अर्गानिक तरकारी तथा अन्य खाद्य उत्पादन पाहुनाको रुपमा राख्न घर छनौट गरिनेछ।
१०. गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलहरुको प्रचार प्रसारका लागि डकुमेन्ट्री प्रसारण र ब्रोशर हरूको वितरण गरिनेछ।
११. अन्तर गाउँपालिका सम्बन्ध प्रवर्द्धन गर्दै अन्य स्थानीय तहहरुका असल अभ्यासलाई अनुसरण गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गरिनेछ।

ख. कृषि तथा पशुपंक्षी सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. फलफुल, तरकारी तथा अन्नबालीहरुको पकेट क्षेत्रहरु पहिचान गरी सघन कृषि क्षेत्र निर्धारण गरी ती स्थानहरुमा व्यावसायिक कृषि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
२. बाँझो जग्गा तथा प्रयोगविहिन खाली जग्गा पहिचान गरी सामूहिक खेती प्रवर्धन गरिनेछ।
३. प्राङ्गरिक खेतीलाई प्रोत्साहन गर्दै रैथाने बालीहरुको विउ संरक्षण, खेती विस्तार र बजारीकरणको लागि विशेष प्रबन्ध मिलाइनेछ।
४. कृषि तथा पशुपालनलाई आधुनिक प्रविधिमा आधारित तुल्याउँदै यान्त्रिकरण तथा व्यवसायीकरण गरिनेछ।

५. गाउँपालिका भित्रका कृषकहरूको खण्डिकृत/वर्गिकृत एवं विस्तृत तथ्याङ्क आधार निर्माण गरिनेछ।
६. व्यावसायिक कृषि पकेट क्षेत्रमा सिंचाई, कृषि सडक, विद्युतिकरण, कृषि बजार, सित भण्डार तथा गोदाम घरहरूको पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ।
७. तरकारी उत्पादनको लागि व्यावसायिक, करेसावारी, बगरखेती, करार खेती र चाक्लाबन्दीका लागि तालिम, प्रविधि र लगानीको व्यवस्था सहितको नमूना कार्यक्रम संचालन गरी प्रोत्साहन गरिनेछ।
८. गाउँपालिकाभित्र उन्नत जातका पशुपंक्षी भित्र्याउने कार्यक्रम ल्याईनेछ।
९. मासुजन्य पशुपंक्षीको उत्पादन तथा बंगुर गोठ, भकारो सुधार लगायतका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ।
१०. पशुपंक्षीमा लाग्ने महामारीजन्य रोग नियन्त्रण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ साथै रेबिज भ्याक्सिन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ।
११. मासु पसल तथा बधशालाहरूको पूर्वाधार स्तरोन्नती गरी स्वास्थ्य मापदण्डमा आधारित तुल्याइनेछ।
१२. दुग्धजन्य पशुपंक्षीको उत्पादनलाई बजार संग आवद्ध गर्न डेरी विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

ग. सहकारी सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

१. सहकारी संस्थाहरूको संस्थागत सुशासन प्रवर्द्धन गर्दै निक्षेपकर्ताहरूको हित संरक्षणका लागि अनुगमनलाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ।
२. उत्पादनमूलक सहकारीहरूको स्थापना गरिएमा विँउपूजी लगानीको रूपमा सहयोग उपलब्ध गराइने र वार्षिक उत्पादनका अनुदान दिने नीति लिइने छ।
३. गाउँपालिका भित्र स्थापना हुने कृषि समूह निजी फर्म र सहकारीहरूको दर्ता तथा कार्य क्षेत्र अनुमति जस्ता विषयहरूलाई व्यवस्थित ढंगले अघि बढाइनेछ।
४. सहकारीहरूको माध्यमबाट उत्पादनशिल क्रियाकलापमा संलग्न नागरिकहरूको पूँजी संकलन तथा परिचालन गरी साना तथा स्वरोजगारीका अवसर श्रृजना गरी गरिबी न्यूनीकरण गर्ने योजनालाई निरन्तरता दिइनेछ।
५. कृषि लगायत विषयगत सहकारीलाई सो क्षेत्रमा केन्द्रित भै लगानी गर्ने नीतिलाई कठोर रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ।

३. सूचना तथा संचार सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

१. संचार संस्था र गाउँपालिकाको सहकार्यमा जनहितकारी सूचनाहरू सम्प्रेषण गर्ने, गाउँपालिकाका निर्णय तथा सूचनाहरूमा सञ्चार संस्थाहरूको पहुँच बढाई खुल्ला सरकारको नीति लिइनेछ।

२. विभिन्न संचारमाध्यमबाट सूचना संप्रेषण तथा गाउँपालिकाको गतिविधि प्रसारण गरिनेछ ।
३. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रबाट प्रकाशित हुने स्थानीय तथा राष्ट्रिय पत्रपत्रिका, अनलाईन पत्रिकाहरूको व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
४. विज्ञापन तथा सूचनामा स्थानीय संचार संस्थाहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
५. नागरिकहरूको सूचनाको हकको सम्मान गर्दै गाउँपालिकालाई सूचनामैत्रि बनाइनेछ ।

४. न्याय, कानून तथा मानव अधिकार प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. न्यायिक समितिको अधिकार क्षेत्र भित्रका विवादहरूको शीघ्र निरूपण गरी प्रभावकारी न्याय सम्पादन गर्न आवश्यक नीति तथा कानूनहरूको प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
२. न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको विषयगत ज्ञान र क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।
३. सभाबाट हालसम्म निर्माण भएका ऐन कानूनहरूलाई संग्रहित गरी स्थानीय कानून संग्रह प्रकाशन गरिनेछ ।
४. मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक नीति तथा कानून तर्जुमा गरी प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
५. मेलमिलापकर्ताहरूलाई आवश्यक तालिम साथै न्यायिक विमर्श तथा छलफलका कार्यक्रमलाई अगाडी बढाइनेछ ।
६. कानून निर्माण दक्षता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
७. न्यायिक समितिको ईजलास कक्ष निर्माण गरिनेछ ।

५. सुशासन, संस्थागत क्षमता विकास तथा सार्वजनिक सेवा सम्बन्धि नीति तथा कार्यक्रम:

१. गाउँपालिका भित्र रहेका स्रोत साधन, सेवा केन्द्र लगायत सम्पूर्ण नागरिकहरूको पेशा व्यवसाय, सामाजिक आर्थिक अवस्था सहितका विवरणहरू समावेश गरी उक्त तथ्यांकअनुसारको विद्युतीय स्थानीय तह पार्श्व चित्र (Digital LG Profile) अद्यवधिक गरिनेछ ।
२. गाउँपालिका भित्रका नागरिकहरूको गुनासो तथा सेवा सम्बन्धी जिज्ञासा सुन्ने र सो को सम्बोधन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
३. आर्थिक तथा प्रशासनिक अनुशासन कायम गर्ने सम्बन्धमा बाँकीको बक्यौता, पेशकी, बेरुजु लगत विवरण अद्यावधिक गरी कडाईका साथ असुल उपर एवम् फछ्यौट गर्ने कार्य अगाडी बढाइनेछ ।
४. प्रत्येक महिनाको आय/व्ययको मास्केवारी गाउँपालिका सूचनापाटि तथा वेबसाइटमा प्रकाशित गरिनेछ ।

५. गाउँपालिका कार्यालयको मानव संसाधन पर्याप्त नभएको क्षेत्रमा सम्बन्धित विषयका विज्ञहरूलाई सहजकर्ता वा विशेषज्ञको रूपमा प्रयोग गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
  ६. जनप्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरूको सीप तथा क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, गोष्ठी तथा अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रमलाई परिणाममुखी बनाइनेछ ।
  ७. गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सम्पूर्ण सेवा र विकास निर्माणमा हुनसक्ने भ्रष्टाचार, अपारदर्शिता तथा ढिलासुस्तीमा शुन्य सहनशीलताको नीति अख्तियार गरिनेछ । सो कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन प्रत्येक वडा कार्यालयहरू र सार्वजनिक स्थानहरूमा गाउँपालिकाको तर्फबाट सुझाव पेटिकाहरू राखिने छ ।
  ८. गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने योजना, लेखा, नक्सा, राजस्व लगायत सबै सेवाहरूमा सफ्टवेयर निर्माण गरी कागज विहीन प्रणाली बनाउन विद्युतीय प्रणालीलाई जोड दिइने छ ।
  ९. प्रशासन संयन्त्रको उत्प्रेरणाको प्रवर्धनका लागि संघ र प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने सेवा र सुविधाको परिपुरकका रूपमा खाजा भत्ता, पर्यटन भ्रमण काज जस्ता अन्य सुविधा प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ ।
  १०. गाउँपालिकाको सुरक्षालाई चुस्तदुरुस्त एवम् प्रभावकारी बनाउन वडाका विभिन्न ठाउँमा , पर्यटकीय स्थल तथा सुरक्षा संवेदनशील क्षेत्रहरूमा सि. सि. टि. भि. क्यामेरा जडान गरिनेछ ।
  ११. नगर प्रहरी र वारुण यन्त्रका कर्मचारीहरूको संगठन तथा सर्वेक्षण गरी पदपूर्ति गर्ने नीति लिइनेछ ।
  १२. आधारभुत वस्तु तथा सेवाको सहज आपूर्ति र गुणस्तर कायम गर्न नियमित रूपमा बजार अनुगमन गर्ने र यस्तो अनुगमनमा उपभोक्ताहरूलाई समेत संलग्न गराइनेछ ।
  १३. गाउँपालिका भित्रका सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गाहरूको मिहिन ढंगले खोज तथा अध्ययन गरी अभिलेख राखी त्यस्ता जग्गाहरूको संरक्षण गरिनेछ ।
  १४. सार्वजनिक खर्चलाई वैज्ञानिक अनुमान योग्य र नतिजामुखि तुल्याउन मध्यकालिन खर्च संरचना (MTEF) पद्धति प्रयोगमा ल्याइने छ ।
  १५. संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र अन्य स्थानीय तहहरूसँग आपसी सहकार्य र समन्वयको लागि अन्तर समन्वय तथा सहकार्य नीति तर्जुमा गरिनेछ ।
- ५. वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम**
- क. खानेपानी तथा सरसफाई**
१. हतुवागढी १, २, ५ र ६ को लागि कावाखोला र पिखुवाखोलाबाट लिफ्ट सिस्टमबाट खानेपानी योजनालाई पुरा गराउन जोड दिने, वडा नं० ७, ८, ९ को लागि खानेपानी आयोजना निर्माणको लागि पहल गरिनेछ साथै संचालित खानेपानी आयोजनाहरूमा सौर्य उर्जाबाट संचालन गर्नका लागि सम्भाव्यता अध्ययनको थालनी गरिनेछ ।

२. स्वच्छ र सफा खानेपानीको लागि “एक घर एक धारा” मिटर प्रणालीको अवधारणा लागू गरिनेछ ।
३. “स्थानीयको पानी सरकारको लगानी” भन्ने नाराका साथ हतुवागढी १ घोडेटार बजार खानेपानी व्यवस्थापन गर्न स्थानीय उपभोक्ताहरूसँग वृहत छलफल गरी हतुवागढी खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति गठन गर्ने साथै सर्भे गरी खानेपानी आयोजना सञ्चालनका लागि सम्बन्धित निकायहरूमा पहल गरिनेछ ।
४. पानीको अभाव भएका विद्यालयहरूमा सरसफाई शौचालय, फुलबारी र बगैचाको लागि आकाशे पानी संकलनको आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
५. खानेपानीको जटिलतम समस्याको तत्कालिन, अल्पकालिन र दीर्घकालिन समाधानका लागि सम्भाव्य स्रोतहरूको खोजी तथा योजना तयार गरी खानेपानीको उत्पादन तथा वितरणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
६. जलाधार संरक्षणका लागि एक गाउँ एक पोखरी कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गरिनेछ । जलाधार र सिमसार क्षेत्रहरूको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्दै ती श्रोतहरूबाट खानेपानी आपूर्तिको प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
७. विभिन्न स्रोतबाट खानेपानीलाई आपूर्ति गर्ने व्यवस्थाको लागि प्राविधिक सम्भाव्यता अध्ययन गरी संघ सरकार र प्रदेश सरकारको सहकार्यमा निर्माण कार्य अघि बढाइनेछ ।
८. वर्षातको पानी संकलन गर्ने प्रविधिलाई उपयोगमा ल्याउन प्रारम्भ गरिनेछ ।
९. सडक किनारा र सार्वजनिक स्थानहरूलाई हरियाली र सुन्दर तथा सफा राख्ने कार्य गरिनेछ ।
१०. टोल विकास संस्था र सामाजिक संघ संस्थाहरूसँग फोहोर संकलन तथा व्यवस्थापन कार्यमा सहकार्यको नीति लिइनेछ ।
११. फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि Landfield site को स्तरोन्नती गरिनेछ ।
१२. अस्पताल जन्य फोहोरलाई व्यवस्थित गरिनेछ । जथाभावी फोहोर फाल्ने र फोहोर गर्ने व्यक्तिलाई जरिवाना तथा दण्ड सजाय गर्ने नीति लिइनेछ ।
१३. प्लाष्टिक जन्य फोहोर नियन्त्रण तथा न्यूनिकरण गर्न प्लाष्टिक झोलाहरूको प्रयोगलाई निरुत्साहित गरिने छ ।
१४. गाउँपालिकाका मुख्य स्थानहरूमा समुदायको सहकार्यमा उपयुक्त जग्गाको खोजी गरी सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण तथा संचालनलाई अभियानका रूपमा अगाडी बढाइनेछ ।

ख. वातावरण, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन

१. सामुदायिक वनको दर्ता अभिलेख तथा कार्ययोजना स्वीकृतीलाई व्यवस्थित बनाइनेछ ।
२. जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरूलाई अनुकूलन गर्न गाउँपालिकाको क्षमता बढाउने साथै खाद्य उत्पादनलाई प्रतिकूल असर नपर्ने किसिमले जलवायु उत्थानशीलता वृद्धि गर्ने ।

३. वन तथा वन्यजन्तुको संरक्षणका लागि आगलागी तथा चोरी शिकारी हुन नदिन आवश्यक कदम चालिनेछ।
४. जंगली जीवजन्तुबाट बालीमा हुने क्षति न्युनिकरणका लागि आवश्यक कदम चालिनेछ।
५. ढुंगा, गिट्टि, बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थ र अन्य प्राकृतिक श्रोतहरूको अनाधिकृत एवं अवैज्ञानिक दोहनलाई नियन्त्रण गर्दै सो बाट आन्तरिक आय बढोत्तरी गरिनेछ।
६. पूर्वाधार आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दा त्यस्ता आयोजनाहरूले वातावरणमा पार्ने असर न्यूनिकरणको लागि प्रारम्भिक वातावरणिय परिक्षण (IEE) र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन गरिनेछ।
७. खाली जग्गामा वृक्षारोपण, हरियाली प्रवर्धन तथा वनको संरक्षण र हैसियतमा सुधार गरी जल, जमीन तथा वातावरणको संरक्षण र जीविकोपार्जनको अवसरमा वृद्धि गरिनेछ।
८. पोखरी संरक्षण, पहिरो तथा गल्लि नियन्त्रण, विकासका पूर्वाधारको संरक्षण र नदि नियन्त्रण गरी जल, जमिन तथा जलाधारको संरक्षण तथा उत्पादनमा वृद्धि गरिनेछ।
९. भूसूचना प्रणालीको प्रयोग उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रको नक्शाङ्कन, जोखिमको विश्लेषण तथा जोखिम न्यूनीकरण योजना तयार गरिनेछ।
१०. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गरी सो अनुसार विपद् पुर्व तयारी, विपद् न्यूनीकरण, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनाको कार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाइनेछ।
११. भुकम्पीय जोखिम न्यूनीकरणको लागि भुकम्प प्रतिरोधि भवन तथा संरचना निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
१२. विपद् जोखिम व्यवस्थापन कोषमा रकम अभिवृद्धि गर्दै प्रभावकारी श्रोत परिचालन गरिनेछ।
१३. गाउँपालिकाको विपद् जोखिम नक्साङ्कन गरी सोही आधारमा विशिष्ट प्रकृतिका विपद् जोखिम प्रतिकार्य तथा पुनर्उत्थान कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ।
१४. विपद् सम्बन्धि तालिम तथा अभिमूखीकरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
१५. गाउँपालिकाको एम्बुलेन्स तथा बारुणयन्त्रको संचालन व्यवस्थापनमा सम्बन्धित निकायसँग सहकार्य गरिनेछ।
१६. विपद् जोखिम न्यूनीकरण साथै उद्धार राहत तथा प्रतिकार्यलाई चुस्त बनाइनेछ।

६. भौतिक पूर्वाधार विकास (सडक, भवन, वस्ति विकास, आवास तथा पूर्वाधार) सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

सडक पूर्वाधार:

१. घोडेटार-मचुवाटार-चुवार-हलेदे सडक अन्तर्गत २२.कि ५.मिपक्कि सडक एडिबीको सहयोगमा . सम्बन्धित कार्यक्रम अन्तर्गत यथाशिघ्र ठेक्का आव्हान गरी निर्माण थालनी गर्न .पि.आई.सि.आर निकायलाई ध्यानाकर्षण गरिनेछ ।
२. घोडेटार-कावाखोला भोजपुर सदरमुकाम जोड्ने सडक, घोडेटार-सुनबालुवा धनकुटा जोड्ने सडक, घोडेटार-पुरानो तृतीय जोड्ने सडक, घोडेटार गढी रानीवास दिमालुंग सडकलाई प्राथमिकता दिई स्तरोन्नती गर्न प्रदेश-केन्द्र सरकार समक्ष अनुरोध गरिनेछ ।
३. पालिका केन्द्रलाई मुख्य राजमार्गसंग जोड्ने सडक घोडेटार होम्तांग सुनबालुवा १८.५ कि .मि. पक्कि सडक निर्माणभैरहेकोले उक्त सडक निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिन संघीय तथा प्रदेश सरकारलाई अनुरोध गरिनेछ ।
४. वडा केन्द्रहरु वडा नं१ ., सल्ले र २ को लुंगिनलाई घोडेटार-कावा सडकले, वडा नं ३ . सिन्द्रागंलाई घोडेटार-पुरानो तृतीयले, वडा नं४ ., ७, ८ र ९ लाई घोडेटार-चुवार सडकले र वडा नंलाई घोडेटा ६र ५ .र सुनबालुवा सडकले जोड्दै वडा केन्द्रहरुलाई जोड्ने सडकहरुलाई बस सन्चालन हुने गरी बाह्रै महिना चल्ने गरी स्तरोन्नती गरिनेछ ।
५. गाउँपालिकाभित्र चक्रपथ निर्माण अवधारणालाई निरन्तरता दिईनेछ । (रिडरोड)
६. चलायमान सडकलाई स्तरोन्नती कार्य अगाडी बढाईनेछ । गाउँपालिका केन्द्रदेखि वडासम्मको सडकलाई ग्राभेल गर्ने योजना अगाडी बढाईनेछ ।
७. सदरमुकाम जोड्ने सडक तथा तराई जोड्ने सडकलाई उच्च प्राथमिकताका साथ स्तरोन्नती तथा कालोपत्रेको योजना अगाडी बढाईनेछ ।
८. नयाँ ट्रयाक खोल्ने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
९. वडाका महत्वपूर्ण स्थल कृषि उत्पादन र निर्माण कच्चा पदार्थ रहेका साथै महत्वपूर्ण पर्यटकीय क्षेत्रमा सडक सञ्जाल पुर्याईनेछ ।
१०. गाउँपालिका सडक गुरुयोजना अद्यवधिक गरी निर्माण भएका सबै सडकहरुको लगत संकलन, वर्गीकरण, दस्तावजीकरण, सडक क्षेत्राधिकार र जग्गाधनी लगत कट्टा गरिने छ ।
११. सर्भे भएका साना सडकहरुमा स्थानीयहरुको माग बमोजिम निश्चित सहभागिता अनिवार्य गरिने छ ।
१२. निर्माण भई सकेका सडकहरुको वर्गीकरण गरी स्थानीय सडकहरु मर्मत संभार गर्न नीति बनाईनेछ ।
१३. घोडेटार बजारमा ढल निकास तथा सडक सोलिङ्ग क्रमशः गरिने छ ।

१. आवास योजना र ,वस्ति विकास योजना साथै घरनक्सा पास कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ। विपन्न आवास निर्माण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने छ ।
२. पूर्वाधार निर्माणका आयोजनाहरू संचालन गर्दा लागत-लाभ विश्लेषणका आधारमा उच्च नतिजा एवं प्रतिफल दिने, समतामूलक विकासको आधारको रूपमा रहने, पिछडिएका र कम विकसित क्षेत्रलाई मूल प्रवाहिकरणमा ल्याउन सहयोग गर्ने आयोजनाहरू पहिचान गरी [आयोजना बैंक] तयार गरिने छ।
३. गाउँपालिकाको भूउपयोग क्षेत्र निर्धारण गरी वस्ति विकास योजना सहित भौतिक विकास गुरुयोजना तयार गरी आवास तथा वस्ति विकास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण लगायत पूर्वाधार निर्माण कार्य व्यवस्थित र गुणस्तरीय रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
४. एकिकृत शहरी तथा वस्ति विकास योजनाद्वारा निर्दिष्ट गरेका पूर्वाधारहरूको निर्माण कार्यका लागि संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र साझेदारहरूसँगको सहकार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।
५. गाउँपालिकाको विकासमा रूपान्तरणकारी परिवर्तन ल्याउन सक्ने केहि ठुला आयोजनाहरू पहिचान गरी गाउँपालिका गौरव आयोजनाका रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ र त्यस्ता आयोजनामा श्रोतको अभाव हुन दिइने छैन।
६. गाउँपालिकामा सभागृह, वाल उद्यान, पार्क, खुल्ला ठाउँ, सामुदायिक भवन लाई मर्मत तथा पुननिर्माण गरी सभा समारोहहरू सभागृह तथा सामुदायिक भवनमा संचालन गर्न प्राथमिकता दिइनेछ।
७. विगत देखिका निर्माणाधिन तथा अधुरा योजनाहरूलाई सम्पन्न गर्न क्रमागत रूपमा बजेट विनियोजन गरिनेछ।
८. नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता २०६०, वस्ती विकास, शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड २०७२, राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, भवन तथा योजना मापदण्ड २०५६ लगायतका राष्ट्रिय प्रादेशिक एवं स्थानीय भूमि व्यवस्थापन तथा भवन नियमन सम्बन्धी ऐन, मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरूलाई कडाईका साथ लागु गरी सुरक्षित एवं व्यवस्थित निर्माण गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ।
९. भवन निर्माण अनुमति प्रकृत्यालाई प्रविधिमा आधारित तुल्याई सहजिकरण गरिनेछ।
१०. गाउँपालिका भित्र भू-उपयोग नीति लागु गर्दै जाने नीति लिइनेछ।
११. गाउँपालिका भित्र सडकको मापदण्डलाई आवश्यकताको आधारमा कायम गरी सडक मापदण्डको समस्यालाई समन्वय गरी समाधान गरिनेछ।
१२. गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेको भौतिक संरचनाहरूको आवधिक रूपमा मर्मत सम्भार कार्य सम्पन्न गरिनेछ।
१३. निर्माणाधिन गाउँपालिका बसपार्कलाई समयमै सम्पन्न गरी आगामी आ.व.बाट प्रयोगमा ल्याइनेछ।

१४. गाउँपालिका सीमानामा कलात्मक तथा गाउँपालिकाको ऐतिहासिक मौलिकता झल्किने गरी स्वागतद्वारहरूको निर्माण गरिनेछ।
१५. विभिन्न कालखण्डमा गाउँपालिकामा निर्माण भएका पूर्वाधारका संरचना (पूँजीगत सम्पति) को लगत तयार अद्यावधिक तथा मुल्यांकन गरी सार्वजनिक सेवा प्रभावमा प्रभावकारी उपयोग सम्बन्धी योजना (Asset Management Plan) तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।
१६. पूर्वाधारका योजनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा निजीक्षेत्र संगको साझेदारीका लागि विभिन्न आयोजना तयार गरि कार्यान्वयन गरिनेछ।

राजस्व तथा आन्तरिक स्रोत परिचालन नीति तथा कार्यक्रम:

१. आन्तरिक आय व्यवस्थापन, प्राकृतिक स्रोत बिक्रि सम्बन्धी ऐन तथा नियमावली तर्जुमा गरी राजस्व परिचालनलाई थप व्यवस्थित तुल्याइनेछ।
२. सम्पति कर व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि निर्माण तथा अभिमुखीकरण गरिनेछ।
३. आन्तरिक आयका स्रोतहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, राजस्व बाँडफाँड, अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, तथा गैससको स्रोत परिचालनको लागि स्थानीय सरोकारवाला, प्रदेश सरकार, र नेपाल सरकारका निकाय तथा गैसस र विकास साझेदार संग परामर्श, समन्वय, र साझेदारी गरिनेछ।
४. करको दर सम्भव भएसम्म न्यूनतम गर्दै करको दायरा विस्तार गर्ने नीति लिइनेछ। प्रगतिशिल कर प्रणाली अवलम्बन गरी नागरिकहरू बिच रहेको असमानता न्यूनीकरण गर्दै लगिनेछ।
५. गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धिका लागि करका नयाँ सम्भाव्य क्षेत्रहरू पहिचान गरिनेछ।
६. ढुंगा, गिट्टी बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थको ठेक्का व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाबाटै उत्खनन गरी बिक्री गर्ने विधि अवलम्बन गरिनेछ।
७. करदाताहरूलाई आफुले तिर्नु पर्ने मोटामोटी कर दायित्व र कर तिर्ने समयसीमा समयमै जानकारी दिन निजहरूको सेल नम्बरमा विद्युतिय प्रणालीद्वारा सन्देश प्रावहित गर्ने नीति लिइनेछ।
८. करदाताहरूको अभिलेख व्यवस्थापन सुदृढ गर्दै उत्कृष्ट करदाताहरूलाई पुरस्कृत तथा सम्मानित गर्ने नीति लिइनेछ।
९. कर प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमैत्री एवं करदातामैत्री तुल्याउँदै लगिनेछ।
१०. करदाताको कर लगतलाई व्यवस्थित, पारदर्शी र प्रभावकारी रूपमा उपयोग गर्न, करदातालाई कर सम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्न डिजीटल कर प्रणाली लागु गरिनेछ।

धन्यवाद!!

आज्ञाले:

महेश निरौला
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

हस्ताक्षरित राजपत्र